

'Ik sloeg steil achterover van wat ik zag'

Tw.c/Tab.
14/10/2013

De waarde van de eeuwenoude beelden in de Grote Kerk in Neede is nog groter dan verwacht.

door René Beune

NEEDE - Tien jaar geleden kwam Adriaan van Rossem voor het eerst in de ongeveer 550 jaar oude toren van de Grote Kerk in Neede. Hij zag de twee beelden waar kerkgangers iedere zondag bijna lichteloos langs heen lopen. De eek ziet, aan de vele breuklijnen, dat de beelden oud zijn. Van Rossem was echter met stomheid geslagen. „Ik sloeg steil achterover van wat ik zag. Het zijn absolute topstukken. Ik ken geen andere kerk in Nederland waar je dit soort beelden nog tegenkomt. In het Museum Catharijneconvent in Utrecht, waar de geschiedenis van het christendom in Nederland wordt uitgebeeld, staat nog een zo'n beeld. Maar dat is een stuk kleiner.”

Van Rossem is deze dagen in Neede. Van de Stichting Behoud Needse Beelden kreeg hij eerder dit jaar de opdracht het beeld waar Jezus wacht op zijn kruisiging en een deel van een Sacramentshuisje te restaureren. Later dit jaar hoopt hij hetzelfde te kunnen doen met het beeld waar Jezus net van het kruis is gehaald en in de schoot van Maria ligt. De restaurateur is nog steeds overduidelijk. Hij heeft in heel wat kerken en musea herstelwerkzaamheden mogen verrichten. „Maar dit ben ik nog niet eerder tegengekomen. De beelden zijn gehavend en misschien niet altijd even goed gerestaureerd, maar je ziet dat de beeldhouwer heel veel gevoel in zijn werk heeft gelegd. Je-

► De eeuwenoude beelden uit de Grote Kerk in Neede worden morgen klaargemaakt voor vervoer naar Nijmegen

► Restaurateur Adriaan van Rossem noemt de middeleeuwse beelden uniek voor Nederland

zus zittend op een rotsblok is een man die de dood in de ogen ziet. Dat zie je gewoon aan de oogopslag. Hij valt me trouwens nu pas op dat hij de handen heeft geketend. Echte kunstliefhebbers rijden hier straks wel een straatje voor om.”

De beelden zijn zo goed als zeker rond 1475 gemaakt door beeldhouwers uit de Baumberge, een gebied aan de Duitse kant van de grens ter hoogte van Winterswijk. Van Rossem: „Destijds had je daar veel ateliers. De beelden werden gemaakt voor particulieren, maar ook voor kerken. Bijna niets daarvan is bewaard gebleven. Komt ook omdat de waarde er niet altijd van werd ingezien. Soms werd een beeld later zelfs gebruikt om een kapotgeschoten muur te dichten. Het materiaal waar hier gebruik van is gemaakt, is geen Baumberger zandsteen, maar kalksteen. Om het verhaal compleet te maken, is dat wel belangrijk om te weten.”

Hoe het komt dat de beelden de beeldenstorm van 1566, die voorafging aan de tachtigjarige oorlog, hebben overleefd, is niet bekend. Wel zijn er aanwijzingen dat ze in 1616 tijdens de Hervorming vernietigd zijn en in een graf midden in de kerk zijn opgeslagen. Daar werden ze voor het eerst in 1929 weer aangetroffen toen de houten vloer werd opgebroken om in de kerk verwarming aan te leggen. „Het eigenaardige is dat de beelden niet zijn gevonden bij de sloop van 1850. Destijds hebben ze de kerk groter gemaakt. Er

■ Adriaan van Rossem bezig met het schoonmaken van het beeld dat hij gaat restaureren in zijn atelier in Nijmegen. Dit soort eeuwenoude beelden zijn in Nederlandse kerken voor zo ver bekend niet meer aanwezig. foto Michel Beskers

is ook een nieuwe vloer aangelegd, maar blijkbaar hebben ze toen niet echt diep gegraven”, zegt Niels Sies, die al bijna tien jaar voorzitter is van de kerkenraad. Later dit jaar legt hij zijn functie neer. De beelden worden vrijdag vervoerd naar het atelier van Van Rossem in Nijmegen. De restaurateur maakt ze eerst schoon om daarna te onderzoeken of eerdere restauraties goed zijn uitgevoerd.

„Het kan zijn dat we pinnen in de benen, die aangebracht zijn om dat lichaamsdeel bij elkaar te houden, gaan vervangen. Ook gaan we onderzoeken of de passing wel helemaal goed is.” In gewoon Nederlands betekent dat dat Van Rossem gaat onderzoeken of resten wel precies op elkaar zijn aangebracht en aansluiten. Het kan zijn dat hij een deel van de puzzel opnieuw in elkaar schuift. „Maar ik ga het beeld niet

oppoesten. Mensen mogen best zien dat het gerestaureerd is. Om die reden heb ik ook niet overwogen om de armen, die nu verdwenen zijn, er weer aan te knutselen. Uit respect voor het beeld doe je dat niet. Er is een tijd geweest dat daar anders over werd gedacht, maar tegenwoordig doen we dat niet meer. De vorm van de schouder maakt duidelijk hoe de armen hebben gestaan. De handen zijn ook heel gemaakt. De

pink is alleen gebroken.” De beelden hebben twee eerdere restauraties ondergaan. Eerst in 1929 en later nog eens in 1945 toen de kerk afbrandde en een kerkklok op de beelden viel. Bij de tweede restauratie is puur cement aangebracht om gaten of ontbrekende stukken in het beeld weer op te vullen. Van Rossem: „Dat ga ik verwijderen en vervangen door restauratiemortel ofwel Jahn-mortel. Ik stuur een mon-

ster op van het materiaal waaruit de beelden bestaan, daar wordt de mortel op aangepast. Dat moet je later weer retoucheren om kleurverschil te voorkomen. Alleen een kenner zal straks nog zien dat er sprake is van een verschil.” Van Rossem onderzoekt ook de sokkel waarop het beeld nu rust. Om die reden heeft hij de afgelopen dagen ook een paar houten wiggen gelegd tussen de sokkel en het beeld.

Spectaculair vervoer beelden naar Nijmegen

NEEDE - Restaurateur Adriaan van Rossem heeft de afgelopen twee dagen in de Grote Kerk de nodige voorbereidende werkzaamheden verricht om vrijdag de eeuwenoude beelden uit de toren van de kerk te kunnen vervoeren naar Nijmegen. „Als ik ze in mijn eigen auto zou zetten en daarmee naar Nijmegen zou rijden, dan weet ik zeker dat er niets van overblijft”, weet Van Rossem.

Om dat onheil te voorkomen hebben Van Rossem en de Stichting Behoud Neede Beelden hulp gekregen van drie bedrijven uit Neede en Borculo. Meilink uit Borculo, specialist in industrieel verpakken, stopt de beelden morgen in kisten. In de kisten worden de beelden omgeven door een soort pus die er voor moet zorgen dat ze niet beschadigd kunnen worden.

Voordat ze in de kisten worden geplaatst tillen werknemers van machinefabriek Diepenmaat de beelden van hun sokkel. Vrijdag worden de beelden door kermisattractiebouwer KMG vervoerd naar Nijmegen.

Kerkenraad-voorzitter Niels Sies: „We zijn deze ondernemingen enorm erkentelijk dat ze dit geheel belangeloos voor ons willen doen. Dat scheelt ons zeker 8.500 euro aan onkosten.” En dat geld heeft de stichting Behoud Beelden Neede hard nodig ook de zwaar gehavende piëta, waarbij de van het kruis gehaalde Jezus ligt in de schoot van Maria, te kunnen laten restaureren. Daarvoor ontbreekt nog 15.000 euro.

Van Rossem hoopt zijn eerste klus in oktober af te ronden. Dan wordt het beeld terug geplaatst in de kerk. Niet op de plek waar het nu staat, links aan de zijkant van de toren, maar rechts vooraan. Daarnaast moet later het tweede grote beeld komen. Daarvoor is een grote glazen wand gepland. Voor die wand ontbreekt nog het geld. Voorzitter Sies: „Maar ik hoop dat over een half jaar wel bij elkaar te hebben.”

1929

1929 is het jaar waarin de eeuwenoude beelden terug zijn gevonden in een graf midden in de kerk. Het graf werd ontdekt bij de aanleg van verwarming in de kerk.